

*А.О. Савченко, канд. юрид. наук,
начальник каф. спеціальної та фізичної підготовки
Національного ун-ту внутрішніх справ
С.В. Попов, канд. юрид. наук,
заст. начальника зі служби – нач. відділення з організації служби
Кримського факультету Національного ун-ту внутр. справ*

Удосконалення законодавства про звільнення професорсько-викладацького складу закладів освіти МВС України

З метою реалізації визначених Основним Законом прав, свобод і законних інтересів людини, зміст багатьох норм повинен бути зміцнений у напрямку посилення гарантій і захисту трудових прав працівників. У цьому зв'язку актуальною стає проблема удосконалення нормативно-правової бази, призначеної регулювати службово-трудову діяльність професорсько-викладацького складу відомчої системи освіти Міністерства внутрішніх справ України.

Важливим моментом у забезпеченні сталості службово-трудових відносин є взаємний інтерес викладача і власника чи уповноваженого їм органа, який виникає при укладенні трудового договору (контракту). Саме взаємний інтерес приводить до припинення трудових відносин. Аналіз діючого загального і спеціального законодавства про звільнення працівників органів внутрішніх справ, зокрема професорсько-викладацького складу системи освіти Міністерства внутрішніх справ, свідчить про невпорядкованість правового регулювання цих важливих суспільних відносин.

Для вдосконалення правових питань, які стосуються припинення службово-трудових відносин професорсько-викладацького складу відомчих установ системи Міністерства внутрішніх справ, а також порядку (процедури) звільнення цієї категорії працівників, необхідно, на наш погляд, зробити наступне:

1. Розірвання трудового договору (контракту) із професорсько-викладацьким складом відомчої системи освіти Міністерства внутрішніх справ України здійснюється за тими ж підставами, що і працівників виробничої сфери. Разом з тим, спеціальне законодавство про службу в органах внутрішніх справ передбачає і додаткові підстави припинення службово-трудових правовідносин, що повинні складати фактичну частину (як доповнення) переліку підстав звільнення, передбаченого відповідним загальним законодавством про працю.

2. У зв'язку з тим, що чинним законодавством працівники органів внутрішніх справ віднесені до категорії державних службовців, на професорсько-викладацький корпус відомчих установ освіти поширюється, з деякими змінами, передбачений ст. 30 Закону України "Про державну службу", перелік підстав припинення державної служби.

3. Через значний обсяг нормативної бази, що призначена регулювати проходження державної служби працівниками органів внутрішніх справ, до числа яких відносяться й професорсько-викладацький склад системи освіти МВС України, спостерігається іквна непогодженість, розпорошеність норм, які містять підстави припинення відповідних службово-трудових відносин.

Безперечно, накрива об'єктивна необхідність укоридкувати правове регулювання в цій сфері. Це можна зробити шляхом розробки і прийняття спеціального нормативного акта – Положення про правове регулювання праці (служби) осіб професорсько-викладацького складу вищих закладів освіти МВС України. У ньому необхідно вказати не тільки підстави припинення трудового договору (контракту) цієї категорії працівників, але й основні моменти, які стосуються порядку такої процедури.

4. У ст. 43 № Кодексу законів про працю України зазначено, що розірвання трудового договору за ініціативою власника чи уповноваженого їм органи в деяких випадках не можливо без попередньої згоди профспілкового органу. Однак вважаємо, що в сучасних умовах ця стаття вимагає певного удосконалення в плані зазначення в ній не тільки профспілкового органу, але й іншого будь-якого уповноваженого на представництво трудовим колективом органа. Це сприятиме надійнішому захисту прав і законних інтересів деяких категорій працівників наприклад, тихих, що працюють на підприємстві, в установі, організації, де відсутній відповідний профспілковий орган.

5. Діюче формулювання п. 1 ст. 40 Кодексу законів про працю України дещо непослідовне у своєму викладі. Виходячи з його змісту, можна зробити висновок, що розірвання трудового договору з ініціативи власника можливо в таких випадках: по-перше, зміни в організації виробництва і праці; по-друге, ліквідації, реорганізації чи перепрофілювання підприємства, установи, організації; по-третє, скорочення чисельності або штату працівників. Однак реально звільнення можливе тільки за двох підстав – у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи, організації й у зв'язку зі скороченням чисельності штату або працівників. Виходячи із зазначеного, пропонуємо наступне формулювання п. 1 ст. 40 Кодексу: “у випадках: 1) ліквідації підприємства, установи, організації або скорочення штату (чисельності) працівників”.

6. У ст. 49 І Кодексу законів про працю України зазначено, що одночасно з попередженням про звільнення в зв'язку зі скороченням штату власник чи уповноважений ним орган пропонує працівнику іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що термін “одночасно” робить ілюді неможливою пропозицію вакансії, що з'явилася, уже після попередження працівника про його звільнення згідно п. 1 ст. 40 Кодексу. Тому ця норма вимагає деякого удосконалення в плані зазначення в ній, що інша робота також пропонується працівнику протягом двомісячного терміну попередження про звільнення. Додільне наступне формулювання даної норми: “Одночасно з попередженням про звільнення в зв'язку зі скороченням чисельності або штату працівників, а також протягом двомісячного терміну з моменту такого попередження, власник або уповноважений

ним орган пропонує працівнику іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації”.

7. Виходячи з діючого формулювання п. 3 ст. 40 Кодексу законів про працю України, можна відзначити, що в ньому містяться дві самостійні підстави для звільнення: а) невідповідність займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації; б) невідповідність займаній посаді чи виконуваній роботі внаслідок стану здоров'я.

Враховуючи різnorodність зазначених підстав, необхідно відзначити, що в сучасних умовах більш логічним і послідовним рішенням законодавця було б розміщення їх в окремих пунктах ст. 40 Кодексу. Різна юридична природа цих підстав підтверджується і тим, що перше з них настає при наявності таких обставин, пов'язаних з винною поведінкою працівника (небажання підвищувати свою кваліфікацію, брак у роботі), а друге не пов'язано з його винними діями.

8. Множинність нормативно-правових актів, призначених регулювати відносини в сфері розірвання трудового договору (контракту) професорсько-викладацького складу відомчих установ освіти Міністерства внутрішніх справ вимагає свого упорядкування, з метою більш ефективного впливу на зазначені правовідносини. У зв'язку з цим, керуючись аксіомою теорії права про те, що спеціальні правові акти призначені доповнювати, деталізувати загальне законодавство, необхідно, щоб усі загальні підстави звільнення були зазначені в Кодексі законів про працю України, а додаткові містилися в спеціальному законодавстві. При цьому бажано уникати дублювання, що аж ніяк не поліпшує якість правового регулювання, а навпаки, робить його більш громіздким і непослідовним. Однак у будь-якому спеціальному нормативному акті обов'язково повинна міститися вказівка, що дані підстави звільнення є додатковими стосовно загальних. Виходячи з того, що додаткові підстави припинення трудових правовідносин викладачів відомчих установ системи Міністерства внутрішніх справ містяться також у Положенні про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, то в ньому необхідна норма наступної редакції: “Крім підстав, передбачених Кодексом законів про працю України і Законом України “Про державну службу”, служба в органах внутрішніх справ припиняється у випадку...”.

9. Потребує упорядкування перелік підстав припинення трудових правовідносин, які містяться в Положенні про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України. У зв'язку з тим, що перелік загальних підстав припинення трудового договору (контракту) міститься в Кодексі законів про працю України, необхідно деякі підстави звільнення виключити з Положення. Вважаємо, що це потрібно зробити відносно наступних підстав звільнення працівників органів внутрішніх справ: у зв'язку з хворобою; у зв'язку з невідповідним станом здоров'я; у зв'язку зі службовою невідповідністю; за порушення дисципліни; у зв'язку зі скороченням штатів; у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу в інші міністерства і відомства (організації).

Також, на нашу думку бачиться логічним і раціональним є виділення підстави – за власним бажанням – в окрему статтю Положення, у якій одночасно буде зазначений і порядок звільнення за цією підставою.

У даний час необхідно вважати недоліком зазначеного Положення відсутність у ньому порядку (процедури) звільнення працівників органів системи Міністерства внутрішніх справ України як щодо загальних, так і спеціальних підстав припинення службово-трудових правовідносин.

10. З огляду на деякі особливості звільнення професорсько-викладацького складу національної системи освіти, при розробці Положення про правове регулювання праці (служби) осіб професорсько-викладацького складу відомчих установ освіти МВС України, необхідно обов'язково вказати порядок (процедуру) звільнення за різними підставами саме цієї специфічної категорії працівників.

11. Через регулювання Законом України "Про освіту" найбільш важливих питань трудової діяльності працівників національної системи освіти, необхідно поставити питання (перед відповідними органами) про розробку Положення про правове регулювання праці професорсько-викладацького складу вищих закладів освіти України, де більш детально і послідовно викладалися б усі моменти, що стосуються безпосередньо трудової діяльності зазначеної категорії працівників.

Список літератури:

1. Кодекс законів про працю України // Право і практика. – 1998. – № 7. 2. Закон України "Про державну службу" від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної ради України. – 1993. – № 52. – Ст.490. 3. Закон України "Про міліцію" від 20 грудня 1991 р. // Відомості Верховної ради України. – 1991. – № 4. – Ст.20. 4. Положення "Про проходження служби рядовими і начальницьким складом органів внутрішніх справ України" // Збірник нормативних актів України з питань правопорядку. – К., 1993. – С.3-26.

Надійшло до редакції 20.03.2001 р.

*Л.П. Греков, здобувач
науково-дослідної лабораторії з проблем кадрового забезпечення
Національного ун-ту внутр. справ*

Деякі аспекти виникнення службово-трудових відносин

Виникнення службово-трудових відносин між державним службовцем і державним органом, підприємством, установою, організацією здійснюється, вистовкуючись категоріями трудового права, у порядку безпосередньої угоди між власником або уповноваженим ним органом і громадянином, який бажає влаштуватися на роботу в системі державної служби. Причому, юридичною підставою реалізації громадянами конституційного права на працю в